

XOLIYOR SAFAR HIKOYALARIDA AYOL OBRAZI

Ag'ajonova Soliyajon

UrDU O'zbek adabiyotshunosligi

1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada xoliyor Safarning hikoyalari tahlilga tortiladi. “Sut sotuvchi”, “Gung momo” hikoyalari tahlilida milliy o‘zligimiz, qadriyatlarimiz ayol obrazi misolida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: ayol obrazi, milliylik, tasvir uslubi

Bugun hikoyalarida o‘zgacha tasvir va ifoda yo‘sini bilan sermahsul ijod qilayotgan ijodkorlardan biri Xoliyor Safardir. Ijodkor hikoyalaridagi har bir qahramon hayotimizda mavjud insonlar timsolida gavdalanadi. O‘tkir Hoshimov yosh qalamkash yaratgan qahramonlarga “ular o‘quvchining esida qoladi, sizning o‘z qadrdoningizga aylanadi” deya yuksak baho beradi. Hikoyalar zamirida insonni o‘yga toldiradigan, yaxshilikka undaydigan, sabr bardosh bilan qiyinchiliklarni yengib o‘tishga intilgan qahramonlar kitobxonni o‘ziga maftun qiladi. Soddalik, hikoyalarda qo‘llanilgan maqollar, tasvir uslubi sabab ijodkor hikoyalari o‘quvchilar qalbini larzaga keltiradi. Hikoyalarning deyarli barchasida ota-ona timsoli ijodkorning sadoqat, mehr-muhabbat tuyg‘ularini, chin insoniy fazilatlarni tarannum qilishga asos bo‘ladi.

“Insonshunoslik bo‘lmish adabiyot birinchi navbatda ayolshunoslik, ya’ni ayolni o‘rganish, inkishof etish ilmidir. Kuzatsak, eng qadimgi asarlar ham ayolga bag‘ishlangan, ular konfliktini ayol va unga aloqador narsalar tashkil etadi. Hatto aytish mumkinki, adabiyot taraqqiyoti ayol mavzuining badiiy tadqiqi, uning teranlasha borishi bilan chambarchas bog‘liq” ekanligini hamma davrlar uchun muhim bo‘lgan xususiyatlardandir.

Ayol obraziga murojaat qilish orqali milliy o‘zlikni anglashga harakat qilinadi. Xoliyor Safar hikoyalarida ayol obrazi sabr-matонат, kuchli irodani o‘zida mujassam etgan ona siymosida o‘rin oladi. “Sut sotuvchi” hikoyasi zamirida bir emas ikki ayolning hayoti davomida ko‘rayotgan azoblari taqqoslanadi. Ularning hayotda ko‘rayotgan azoblari biri biridan kam ham ortiq ham emas. Hikoya sut sotuvchi Mehri xolaning ko‘p qavatli uylarda hukm surayotgan jimlikni “Sut keldi” deya solayotgan shovqini buzishi bilan boshlanadi. Mehri xola yosh bolalar sut olishga kelsa ulardan pul olmaydi. Buning sababini so‘rab qolishsa ko‘nglim

bo'shligidan deya javob berib qo'ya qoladi. Ammo bu ko'ngli bo'shlik zamirida Mehri xolaning ko'nglida yotgan dard-alamlar yotadi. Shu dardlarni aritish uchun yosh bolalarni ko'rganda o'ziga taskin topganday bo'ladi. Laylo qo'lida yosh bolasini odyalga o'rab sut olishga chiqqanida Mehri xola unga onalarcha mehribonlik ko'rsatib keyingi safar kelganida sutni o'zi uyiga olib chiqib berishgacha rozi bo'ladi. Bu rozilik zamirida o'zbek ayollariga xos hislat bolajonlik, mehr-oqibat, o'zgalarga yordam qo'lini beminnat cho'zish, insonparvarlik tuyg'ularini ko'ramiz. Laylo sutga o'g'li Jamshid kelishini aytadi. Jamshid 4-5 yoshlar atrofida. Jamshid nosog'lom ekanligini yuz ko'zlari ifoda qilardi. Mehri xola sut sotishga ikki uch marotaba kelganida Jamshiddan darak bo'lmaydi. Laylodan xabar olishga chiqqan Mehri xola Jamshidning vafot etganini eshitib chuqur qayg'uga botad. Atrofga beparvo munosabatda bo'lmaslik, insonlar holidan xabar olish o'zbek xalqi qon-qoniga singib ketgan odatlardan biri ekanligi Mehri xola qiyofasida namoyon qilinadi.

Mehri xola Layloning eri giyohvand, ayni paytda qamoqda ekanligi, Jamshid nuqson bilan tug'ulgani, beshikda yotgan jigarbandi oyoqlari gipsda ekanligini aytib kuyunganda hali yaxshi kunlar oldinda deya umid berishga intiladi. O'zining befarzand ekanligini, asrab olgan farzandi ham bugun farzandsizlik dog'ida qiynalayotgani, farzandini davolatish uchun sut sotayotganini aytib kuyinadi. Mehri xola Layloni nolimaslikka, kimlar orzu qilayotgan narsalar unda borligiga shukrona aytishga da'vat qiladi. Mehri xola sut sotuvchi ayol emas hikoyada Layloning ko'zlarini ochuvchi ayol edi aslida. Darhaqiqat, Mehri xola oilasiga sadoqat, mehr-oqibatni har narsadan ustun qo'ygan, farzandlari uchun borini berishga, qarib qolgan bo'lsa ham farzandlari uchun qayg'urishdan charchamagan, nevara ko'rish, nevaralarni erkalatish baxtiga erishish uchun yashayotgan o'zbek ayoli. O'zbek ayolining farzandi uchun har narsaga tayyor ekanligi, ibrat olish, shukrona qilishga undaydigan fazilatlar sohibasi ekanligi hikoya misolida beriladi.

“Gung momo” hikoyasi orzu umidlarda yashayotgan o'zbek onasi hayoti haqidadir. Oygul momo eridan ayrilgan keyin farzandlarini ota o'rnida ota bo'lib voyaga yetkazdi. Farzandlarini hayotda o'z o'rinlarini topishga harakat qiladi. O'zining baxtini farzandlari kamolida ko'radi. O'g'li Sardorjon diplomni qo'lga olib kelganida “Sevgi bu- farzand, farzand esa hayotdir” degan so'zlari ayolning hayot falsafasini anglatadi. Hikoyada “To'y o'tgach, Oygul momo uzoq qamaldan so'ng ulkan qal'ani zabt etgan sarkarda kabi yelkasidan tog' ag'darilganday yengil nafas oldi” deya ayolning hayot jangida g'olib bo'lganligi o'xshatishlar bilan chiroyli tasvirlanadi. Hikoya boshini o'qir ekanmiz ayolning farzandlarini tarbiya

qilgani, vafot etgan umr yo‘ldoshiga sadoqati, farzandlarini uylantirgani kabi barcha voqealar boshqa asarlardagi takrorlangandek ko‘rinadi, biroq hikoya davomida o‘zgacha ta’sir uslubi borligi nosirning boshqa hikoyalaridagi kabi ushbu hikoyda ham ayon bo‘ladi. Sardorjon uzoq yillar farzandsizlik dardi bilan yashayotgani Oygul momoni qiynab qo‘yadi. Farzandini shifokorga olib borganida uni bepusht ekanligini eshitib larzaga tushadi. Farzandini muolajalardan keyin tuzalishini eshitib biroz bo‘lsada yengil tortadi. Biroq shifokor ko‘rigidan keyin uyiga kelib Oygul momo hech kimga gapirmadi, gapirishni ham istamadi. Gapirmaslik zahirida til bilan bayon qilib bo‘lmas dardlar bor edi. Sardorjon davolanib uyga qaytganida unga aytmoqchi bo‘lgan so‘zlarini qog‘ozga yozib uzatadi. Nevarasi tug‘ilganida Oygul momo bu quvonchni ko‘tara olmay olamdan o‘tadi. Oygul momo farzandining taqdiridan kuyunib, holatini hech kimga bayon qilmaslikni istab gun momoga aylanadi. Oygul momoning boshqa farzandidan nabiralari bor edi. Ayol kenja farzandining hayoti ham boshqa bolalari singari chiroyli bo‘lishini istaydi. Ona barcha farzandlarini teng yaxshi ko‘rishi, barcha farzandlariga mehrni teng taqsimlashi Oygul momo misolida ham namoyon bo‘ladi. Farzandi dardini o‘z dardiga aylantirib gapirmay qo‘ygan Oygul momo chin ma’noda o‘zbek onasi, o‘zbekning mehrli farishati timsolidir.

Tahlil qilgan ikkala hikoyamizda ham bir-biriga yaqin farzandsizlik, nabira ko‘rish kabi voqealar berilgan bo‘lsada ularda nosirning bizga ayol obrazi misolida anglatmoqchi bo‘lgan hayot haqiqatlari talaygina. Mehri xola, Oygul momo obrazlari o‘zbek xalqining asrlar davomida qalbida yashab kelayotgan farzandlar kamolini ko‘rish, ularning nabiralarini erkalash baxtiga erishgandagina o‘zini baxtiyor sezadigan onalardir. Bu insonlar keksayib qolgan bo‘lsalarda kurashdan qaytmaydigan, yorug‘ hayotni farzandlariga berishga intilgan hayot qalqonlaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Isomiddinov Z. Ikki ayol // Tafakkur.-2007 №4 -47 b
2. Xoliyor Safar “Qanotsiz qushlar” T. O‘zbekiston-2014
3. Xoliyor Safar “Oy botmagan kechalar” T-2010